

Väärtuskasvatusest koolis

Dr. Pille Valk

Tartu Ülikooli usuteaduskonna ja Helsingi Ülikooli kasvatusteaduste teaduskonna dotsent

Väärtuskasvatuse üldised eesmärgid ja pidepunktid

Kooli kui terviku seisukohalt võib väärtuskasvatuse eesmärgid määratleda järgmiselt:

Sidusa väärtuskasvatusega, mis peab silmas nii õpilase, kooli kui ka ühiskonna tasandit, toetatakse õpilase kõlbelist arengut, valmistatakse teda ette pädevate valikute tegemiseks elus ja enese ning teiste toimimise hindamiseks.

Õpilasel aidatakse:

- õppida tundma väärtusi, kõlbelisi norme ja etiketti;
- kujundada väärtuste ja kõlbeliste normide süstemaatilise ja kriitilise analüüsimise oskusi;
- arendada isiklikke väärtushinnanguid ja kõlbelisi hoiakuid (voorusi);
- kujundada eneseväärikust ning lugupidamist teiste inimeste ja humanistlike väärtuste suhtes;
- kujundada oskusi kõlbeliste konfliktide lahendamiseks, vastutustundlike valikute tegemiseks ning oma käitumise kõlbeliseks refleksiooniks.

Niisuguse töö jaoks on oluline kokku leppida, millised on need väärtused ja eetilised printsiibid, mida üldhariduskool oma töös peab silmas pidama. Enesestmõistetavalt ei saa need johtuda ühe või teise väiksema ühiskonnagrupi huvidest, vaid vastav valik nõuab laia konsensuslikku alust. Niisuguseks lähtepunktiks sobivad Eesti Vabariigi põhiseaduses, ÜRO Inimõiguste ülddeklaratsioonis, Lapse õiguste konventsioonis ja Euroopa Liidu alusdokumentides väljendatud eetilised printsiibid:

- elu ja inimväärikuse austamine,
- südametunnistuse, usu- ja mõttevabadus,
- lugupidamine enda ja teiste rahvaste traditsioonide ja kultuuriväärtuste vastu,
- sallivus, võrdõiguslikkus ja demokraatia,
- õigusriigi põhimõtete järgimine,
- vägivalldatus, solidaarsus,
- ausus ja õiglus, vastutustunne,
- looduskeskkonna säilitamine,
- perekonna väärtustamine.

Väärtuskasvatuse põhimõtted

1. Otsese ja kaudse õppimise ühendamine. Võttes arvesse, et oluline osa väärtuskasvatusest toimub mitte-formaalse õppekava kaudu (st mitte otseselt), kandub see üle kogu kooli õppekasvatustegevusele. Oma roll on siin kõigil koolis õpetatavatel ainetel, nii kohustuslikel kui ka valikainetel, mille raames on võimalik pühenduda rohkem väärtuste otsesele tundmaõppimisele ja analüüsimisele. Kõik need väärtushoiakud ja kõlbelised normid, mida oluliseks peetakse ja noorele koolist kaasa anda tahetakse, peavad peegelduma kooli igapäevases elus, eeskätt aga õpetaja isiklikus eeskujus.

2. Järjepidevuse ja sidususe arvestamine.

Kõlbelise arengu uurimisele toetudes (nt. L. Kohlberg, P. Hogan) võib väita, et inimese kõlbeline areng on järjepidev protsess, mille käigus liigutakse väliste normide järgimiselt sisemiselt omaks võetud eetikaprintsiipide järgi toimimise – autonoomse moraali tasandini. Seega on väärtuskasvatus kumulatiivne protsess, mis peab olema järjepidev, pälvides pidevat eakohast tuge ja tähelepanu. Õppematerjal peab olema õpilast kõnetav, tema küsimuste ja probleemidega haakuv. Sidusust taotledes on soovitatav läbi mõelda võimalused ainetevaheliste seoste loomiseks ja kavandada aineteüleseid ühisprojekte

3. Väärtuskasvatuse kognitiivse, afektiivse ja käitumusliku dimensiooni tasakaalu silmaspidamine.

Väärtuskasvatases peetakse silmas, et lisaks teadmiste väärtuste ja kõlbeliste normide kohta kuulub sellesse ka refleksioon ning arutelu erinevate väärtuste ja normide üle, mis toetab õpilaste isiklike väärtushinnangute kujunemist. Igapäevane koolielu peab kaasa aitama kõlbeliste käitumismustrite kinnistumiseks. Oluline roll on siin õpilaste ja õpetajate vahelistel suhetel, üldisel õhkkonnal, positiivsel tagasisidel ja õpetajate eeskujul. Väärtuskasvatases tuleb vältida formaalset ja suuresõnalist demagoogilist indoktrineerimist. Probleemide käsitus peaks olema avatud ja erinevaid argumenteeritud seisukohti aktsepteeriv.